

2014 ha estat un any propici per als gestors de societats d'inversió de capital variable, popularment conegudes per les sigles sicav. Durant l'any que ara acabem de tancar, la Comissió Nacional del Mercat de Valors –que és l'organisme que les supervisa– va donar d'alta 234 sicavs, una xifra rècord per a aquests instruments d'inversió per a la formalització dels quals cal un capital mínim de 2,4 milions d'euros. 2,4 milions d'euros: això és 107 anys ininterromputs treballant i cobrant el sou mitjà brut a Espanya (1.869 euros mensuals). També ha estat un bon any per a les firmes de luxe. Durant 2014, Espanya s'ha consolidat com el novè mercat més gran del món per al luxe, segons la consultora Euromonitor. I si bé el turisme d'alt *standing* explica en part aquest bon comportament, és sobretot gràcies al mercat interior que se sosté aquest galó, segons aquesta consultora. No s'ha de perdre de vista que, d'acord amb un informe de Crédit Suisse, Espanya és el desè país del planeta (la Xina és el novè) on més ha augmentat el nombre de milionaris.

Mentre les *boutiques* d'Hermès i Givenchy incrementen la seua facturació, les cues dels menjadors socials no paren de créixer. L'any 2014, en la demarcació de l'arxidiòcesi de Barcelona, Càritas va atendre al voltant de 174.000 persones, un 5% més que l'any 2013, quan ja es va arribar a una xifra rècord. A València, Casa Caridad també ha tocat sostre: 420.000 atencions oferides, entre l'alberg, les tres escoles infantils, els tres menjadors socials i el centre de dia.

Són la cara i la creu d'una mateixa societat on conviuen –encara que impermeabilitzades l'una de l'altra– dues realitats totalment oposades: d'una banda, una cúspide de la piràmide social cada volta més prima i acabalada; d'una altra, una base més ampla i depauperada. L'esclatxa entre els qui més i els qui menys tenen s'ha eixamplat a mesura que el daltabaix econòmic es feia més profund. Perquè, si bé el clivell ja hi era, la crisi no ha fet més que accelerar-ne la dilatació. Segons el VII Estudi Foessa, de 2007 a 2014, a Espanya, el nombre de llars en situació d'exclusió social va

A Barcelona, la renda familiar del barri de Sant Gervasi triplica la de Nou Barris. Això és només una mostra de com creixen les desigualtats. Al País Valencià, un 20% de la seua població són pobres, mentre que a les Illes, el 14% de les llars viuen en situació de pobresa extrema. Mentre la riquesa es concentra cada volta més en menys mans, les persones en situació de pobresa augmenten. EL TEMPS s'endinsa en un problema que amenaça de corcar la cohesió social.

De milionaris a pidolaires, cap a la fractura social

passar del 15,8 al 21,9%. Si, en lloc de llars, es comptabilitzen persones (tenint en compte que són les llars amb més persones les que es troben en una situació més precària), el total de persones excloses a hores d'ara és del 25,1%. Segons aquest informe –de referència per als investigadors en la matèria–, la

fractura social ha crescut un 45% durant el període de crisi. “S'està precaritzant la cohesió social i cada volta hi ha més risc de violència social”, adverteix Mercè Darnell, antropòloga social i responsable de programes i serveis de Càritas Diocesana de Barcelona. El seu diagnòstic concorda amb el dels autors

Una persona demana almoïna al costat de la catedral de València.

de l'informe Foessa, per als quals les mesures que s'estan prenent per eixir de la crisi "han aguditzat les tendències disgregadores cap als extrems". Ens encaminem, adverteix l'estudi, cap a la "dualització social".

Es tracta d'una polarització que no es limita només a la qüestió monetària sinó que s'expandeix a moltes altres esferes, fins a impregnar tot el cos social: en la desigualtat en l'accés a les oportunitats; en les garanties davant dels riscos; en la possessió i apropiació dels recursos; en la seguretat; en les polítiques, etcètera. "Els més vulnerables i més pobres –sentència Foessa– disposen de menys recursos i pateixen pèrdues de centralitat en les decisions.

En canvi, els més rics disposen de més recursos i més centralitat en les decisions". Transitem, en l'àmbit de l'equitat, des d'un model social europeu cap a un model més semblant al de regions com Amèrica Llatina. La redistribució de la riquesa, que ha estat la base de l'estat del benestar a Europa, s'erosiona i pel camí s'escmicolen milers de ciutadans abandonats a la seua sort. Només la fortuna de Juan Roig, propietari de Mercadona –5.800 milions d'euros, segons la revista *Forbes*–, septuplica els fons destinats per la Generalitat Valenciana al seu departament de Benestar Social. "Hi ha una tendència cada volta més gran a l'acumulació de la riquesa i a la monopolització de les oportunitats,

amb la connivència dels representants democràtics", lamenta Fernando Contreras, responsable d'Intermon Oxfam al País Valencià.

Palades per a un forat. Segons l'OCDE, l'índex de Gini (el valor zero és el més equitatiu, mentre que l'u el més desigual) se situa a Espanya en el 0,34, el més alt de la Unió Europea (on la mitjana és 0,30), xifra que només és superada per Letònia. La mateixa OCDE estima que els ingressos del 10% de la població més rica a penes van caure durant el període de crisi; per contra, els del 10% més pobres es van reduir un 14% cada any.

Les dades són, doncs, aclaparadores. Arribats a aquest punt, la pregunta és obligada: assistim a un canvi radical en les pautes que defineixen l'estructura social? Sí i no. Sí perquè aquest model basat en la bipolarització s'ha instal·lat entre nosaltres per quedar-se, la qual cosa ens condueix a nous horitzons socials. No, perquè aquesta esquerda fa més de dues dècades que es larva a costa de malmetre el contracte social tàcitament acceptat després de la Segona Guerra Mundial. De fet, en les dues dècades precedents a l'actual crisi, la desigualtat en la distribució de la renda s'havia ampliat de manera considerable. A la major part de les economies avançades l'etapa de bonança i expansió no va servir per distribuir la riquesa més bé. La globalització va servir per encongir les diferències de renda entre països rics i pobres; per contra, les diferències de renda en els països de l'anomenat Primer Món es van ampliar a mesura que el fenomen de la mundialització s'expandia.

Diversos factors expliquen aquest fenomen. D'una banda, la desregulació financera promoguda des del Fons Monetari Internacional i els organismes que en depenen va provocar un creixement més gran de les remuneracions del capital per comparació de les del treball. Alhora, entre aquestes també es va obrir un clivell entre els qui disposaven de determinades habilitats tecnològiques adequades al nou context i els qui no en tenien.

D'una altra banda, els responsables polítics van fer dimitir els sistemes fiscals de la seua capacitat distributiva.

Les situacions d'exclusió social severa s'han aguditzat durant la crisi.

Lluny de compensar les tendències disgregadores de les rendes del capital i del treball, les polítiques fiscals, les reduccions d'impostos directes (l'eliminació de l'impost de successions n'és paradigmàtic) i l'augment dels indirectes han alimentat les disparitats. “Fa molt de temps que advertíem del que estava passant, a propòsit de la desigualtat i de l'increment de les bosses de pobresa –argumenta Mercè Darnell, de Càritas–. El que passa és que en època de vaques grasses a ningú no li venia de gust escoltar-nos. Els sistemes redistributius s'estaven degradant i la crisi ens ha enxampat amb uns fonaments que eren inestables”.

El daltabaix econòmic que va explotar l'any 2007 no ha fet més que aguditzar aquestes tendències. La destrucció de llocs de treball ha situat la taxa d'atur per sobre del 23% i les prestacions per desocupació només arribaven a finals de l'any passat al 57,8% dels desocupats. La muntanya de persones que no compten amb un sou mensual no ha fet més que créixer. Però és que, a més, la gran majoria dels qui ingressen una nòmina han vist com aquesta es congelava o es reduïa per la via de la ja famosa devaluació interna. Fins i tot els qui tenen treball són avui un poc més pobres que abans de la crisi. L'Informe Mundial sobre Salari 2014/2015 de l'Organització

Internacional del Treball, fet públic el passat desembre, posa xifres a aquesta realitat. En 2013 els salaris a l'Estat espanyol van caure un 1,3%, quan l'any 2007 van incrementar-se a un ritme de l'1,1%. El seu pes en la capacitat de compra, a més, s'ha reduït en deu punts: suposava el 70% el 2006 i el 60% l'any 2013. En el període de crisi, sentència l'OIT, el poder adquisitiu dels assalariats ha disminuït un 17%.

La fractura social ha augmentat un 45% durant el període de crisi

De fet, la major part d'investigadors coincideixen a assenyalar que el fet de tenir un treball ha deixat de ser una salvaguarda. La degradació de les condicions laborals, l'extensió de la precarietat i dels contractes parcials i a mitja jornada, derivats de les reformes impulsades pels consecutius governs han provocat que “cada volta menys, l'accés a l'ocupació garanteix la integració social”, segons l'informe Foessa. Segons aquest estudi, la taxa d'exclusió social entre els treballadors

ha ascendit fins al 15,1%. “La desocupació expandeix l'exclusió social, però l'ocupació precària també fa que augmente”, adverteixen.

Injustícia fiscal. La situació encara empitjora més a la vista que les eines que en el passat van funcionar com a anivelladors socials han deixat d'actuar com a tals. En aquest punt, tots els experts coincideixen a apuntar cap a la fiscalitat: “Ens calen sistemes fiscals més justos”, assegura Fernando Contreras, d'Intermon Oxfam. “Un sistema just seria aquell en què paguen més els que més tenen –explica–. La realitat és que el sistema tributari espanyol recapta poc, menys que la mitjana europea, i ho fa de manera que el gruix prové del consum i del treball i no de les rendes del capital o dels beneficis empresarials”. L'afirmació de Contreras la corroboren les dades del sindicat de tècnics d'hisenda, Gestha: les famílies aporten el 90% de la recaptació fiscal a Espanya i les empreses el 10% restant. I d'aquest 10%, només el 2% procedeix de les grans empreses. És a dir, les famílies aporten cinquanta voltes més que les grans empreses, segons Gestha. “El sector financer és el sector industrial menys gravat de tots, el que menys impostos paga i, a més, utilitza certes eines que l'Estat posa a la seua disposició –com ara les sicavs o les empreses tenidores de valors– per tal de pagar menys impostos”, es lamenta Contreras. “Espanya és un dels països de la Unió Europea on més minsa és la capacitat redistributiva dels tributs –apunta l'informe Foessa–. Per aproximar-se a la capacitat d'altres països és necessari augmentar la progressivitat i l'efecte redistributiu de l'impost sobre la renda. Els autors de Foessa abominen les pujades de l'IVA i advoquen, en tot cas, per “rebaixar el tractament privilegiat que es concedeix a determinades rendes” i “intensificar els esforços en la lluita contra el frau”. Tot plegat “és una qüestió de justícia fiscal”, diu Fernando Contreras.

Drets minvants, demanda creixent. Un altra de les potes que trontolla a l'hora de parlar d'inequitat és la vinculada a les polítiques socials. La sacrosanta austeritat que impregna

els discursos polítics ha tingut com a conseqüència retallades en els serveis socials sobre els quals reposa l'estat del benestar. La incapacitat dels serveis públics per subministrar els medicaments als malalts de l'hepatitis C ha estat l'última mostra de fins a quin punt els serveis públics s'han encongit i han abandonat així a la seua sort milers de ciutadans, que no troben resposta a les seues necessitats més immediates. Els departaments de serveis socials fa temps que es veuen desbordats i han passat a fer una tasca merament assistencialista, de manera que s'han engegat a rodar els anys precedents en què s'havia assolit un nivell de tecnificació i professionalització remarcable.

Durant l'etapa de crisi, l'oferta de serveis socials no ha crescut al ritme de la demanda, i en molts casos fins i tot ha reculat. En alguns municipis de Catalunya hi ha llistes de fins a dos mesos per ser atesos per un treballador social. "Estem en una situació d'emergència social", adverteix Mercè Darnell. Perquè, si bé Espanya va adoptar, en ingressar a Europa, un model d'estat

del benestar de baixa intensitat, el dalta-baix econòmic i les retallades no han fet més que debilitar-lo encara més. "Les polítiques d'ajust per fer front a la gran depressió han tingut com a prioritat la reducció del deute a costa de les prestacions socials –argumenta l'informe Foessa–. (...) Les polítiques socials aplicades des de finals de 2011 fins a l'actualitat suposen la subordinació de l'estat del benestar a les exigències de la *troika* en forma de 'reformes' justificades per fer-les sostenibles financera-ment en el futur. En la pràctica, aquestes reformes suposen una regressió en les polítiques socials".

El resultat és que l'efecte amortidor de les polítiques socials s'està erosionant profundament, la qual cosa perjudica primerament les persones amb menys recursos, de manera que agreuja el problema de la inequitat. Perquè, mentre els qui més tenen es poden proveir de les seues necessitats a través del seu capital (a través dels plans de pensions, de clíniques i col·legis privats, etcètera), els qui menys tenen es veuen abocats a acudir a uns serveis

públics saturats i infradotats. Les polítiques públiques, doncs, en lloc de mitigar la desigualtat, l'estan alimentant. "Si hagués existit un estat del benestar fort, amb unes prestacions dignes i uns serveis adequats, l'impacte de la crisi hauria estat molt menor", assevera Mercè Darnell, de Càritas. El resultat és una "crisi de desprotecció" que "assistencialitza" els drets i col·loca els assistits en el focus de la sospita. "Els discursos de molts polítics tendeixen a criminalitzar els aturats i les persones en situacions vulnerables. Se'ns diu de manera vetllada que si no tenen treball és perquè no en busquen o no estan prou preparats –argumenta Vicente Andrés, responsable d'acció social de Càritas a València–. Però la realitat és que l'atur i la pobresa són problemes estructurals".

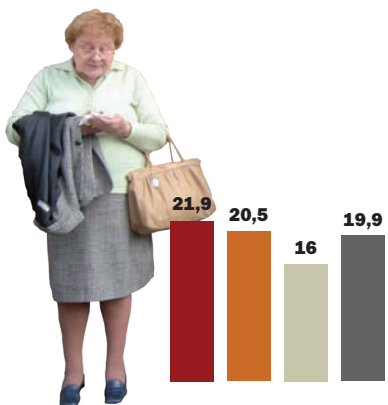
Pobres permanents. El resultat de tot plegat són bosses de pobresa cada volta més voluminoses. Al País

Mitjana estatal
9.311.268

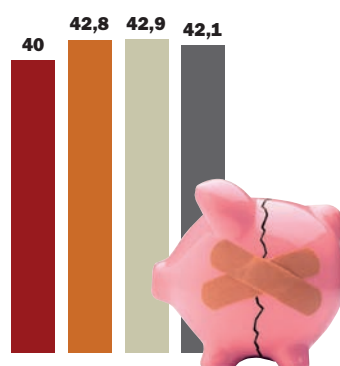
Pobresa i desigualtat als Països Catalans

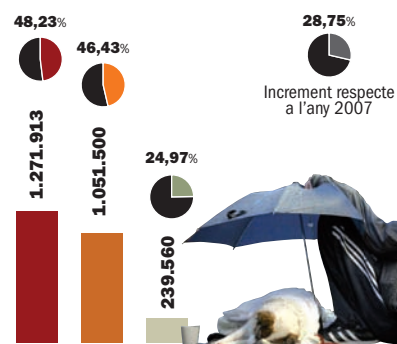
■ PERCENTATGE DE LLARS QUE VIUEN DEL SOU D'UN JUBILAT

■ PERCENTATGE DE LLARS QUE NO PODEN FER FRONT A DESPESES IMPREVISTES

■ PERSONES QUE L'ANY 2012 VIUEN SOTA EL LLINDAR DE LA POBRESA

■ DESIGUALTAT (ÍNDEX DE GINI)
En l'escala de l'índex de Gini...

Font: INE, Gestha // Gràfic: V.Prieto

Sant Cugat, capital de la desigualtat

Siga perquè està només a cinc quilòmetres de Barcelona; siga per la seua bona connexió amb la capital i a l'aeroport del Prat; siga perquè hi passen dues artèries viàries clau de Catalunya (la C-16/E-9 i l'autopista del Mediterrani); siga perquè és un dels municipis amb un dinamisme empresarial més important de tot el Principat; siga perquè els seus successius governs municipals s'han declarat *business friendly*, Sant Cugat és, amb 87.118 habitants, el segon municipi dels Països Catalans amb una renda mitjana més alta, amb 50.434 euros per declarant. Només el guanya Matadepera, amb una renda de 58.380 euros.

Però, alhora, aquesta ciutat que acull la seu de grans empreses com Televisió Espanyola, HP i les farmacèutiques Boehringer Ingelheim o Ferrer i Roche és també una de les ciutats més desiguals de tot l'Estat espanyol. En concret, la tercera, només per darrere d'Alcobendas i Pozuelo de Alarcón. Així almenys queda certificat en un estudi realitzat per la Fundació d'Estudis d'Economia Aplicada (Fedea) d'acord amb les dades de l'IRPF de l'any 2007, on s'analitzen tots els municipis de més de 50.000 habitants de l'Estat. El municipi del Vallès Occidental té un índex de Gini del 0,54 (1 indica màxima desigualtat; 0 mínima desigualtat), quan la mitjana a Catalunya és de 0,34. Per darrere queden Elda (Vinalopó Mitjà), amb 0,533; Barcelona, amb 0,530; Castelldefels (Baix Llobregat), amb 0,516; Benidorm (Marina Baixa), amb 0,514; València, amb 0,502; Torrent (Horta), amb 0,5; i Torrevella (Baix Segura), amb 0,49. Vuit dels quinze municipis més desiguals de l'Estat espanyol pertanyen als Països Catalans.

La profusió dels contractes a temps parcial i precaris ha provocat que tenir un lloc de treball haja

Valencià, prop de 495.000 llars estan afectades per processos d'exclusió social, la qual cosa representa el 26% del total de les llars. D'aquestes, un 44,1% es troben en una situació d'exclusió severa, segons l'informe Foessa per al País Valencià. Pel que fa a les Balears, un 24,2% de les llars són pobres, i un 52,6% d'aquestes se situen dins la franja d'exclusió severa. Foessa encara no disposa de les dades per a Catalunya però altres indicadors apunten a tendències molt semblants a les del País Valencià i les Illes. Segons dades de l'Idescat fetes públiques el passat octubre i referides a 2013, un 19,8% de la població catalana viu en risc de pobresa. Segons aquest organisme, la pobresa infantil s'ha encimbellat fins al 27,3%, sis dècimes més que l'any 2012. Els qui treballen atenent el dia a dia de menjadors socials i albergs adverteixen que la pobresa s'està "cronificant". A Càritas València, per exemple, el 30% dels usuaris fa més de dos anys que ho són. "Són situacions

que tenen conseqüències psicològiques greus: sensació de pèrdua de control sobre la vida pròpia; renúncia a l'hora d'apuntar-se a l'atur; pèrdua d'esperança i culpabilització pel fet d'estar vivint de les ajudes", explica Vicente Andrés. Les famílies, que en molts casos havien esdevingut l'últim recurs, comencen a ressentir-se'n per exhauriment. "La cohesió familiar ha estat molt important fins ara, però no pot ser que acabem abusant d'aquesta solidaritat –diu Mercè Darnell–. El que ens calen són polítiques de benestar potents".

Canvi de paradigma. Abordar els problemes que desencadenen la desigualtat, però, no sembla que figure en l'agenda dels representants polítics, a pesar dels riscos que això suposa per al mateix sistema econòmic. Perquè, més enllà del llast moral que per a una societat suposa que un de cada quatre ciutadans estiguen en risc de pobresa, la inequitat és també una amenaça

deixat de ser garantia d'una plena integració.

per al sistema mateix. De fet, no són poques les veus que asseguren que la crisi actual és conseqüència de la desigualtat que va dur milers de famílies amb baixos recursos a endeutar-se per assolir els béns materials que els garanteixen la seua integració plena en la societat.

Per a Enrique Lluch, coautor de l'informe Foessa al País Valencià, el problema de la desigualtat només es podrà abordar si es canvien els plantejaments. "El sistema s'ha obsessionat a assolir un objectiu: que hi haja creixement —explica aquest professor de la Universitat Cardenal Herrera-CEU—. I totes les mesures s'estan prenent en aquest sentit, tant en l'àmbit de la fiscalitat com en el de la política monetària o en matèria social. Per tant, el que hem de fer és canviar l'objectiu: ja no es tracta de créixer per créixer, sinó de créixer perquè tothom tinga prou. Si canviem l'objectiu, podrem canviar les polítiques".

Guillermo Fernández Maillo és sociòleg i coautor, junt amb noranta investigadors més, del VII Informe Foessa sobre exclusió i desenvolupament social, un document de referència per als investigadors socials. "Transitem del contracte social cap al contracte mercantil", assegura.

“L'austeritat no és neutral en termes distributius”

La crisi ja és història, com va dir Mariano Rajoy?

—Es pot entendre que la crisi s'ha acabat però només en el sentit de què s'ha inaugurat un nou model on es consolida la precarització social.

—Aquest model de precarització és fruit només de la crisi?

—En el sisè informe de la Fundació Foessa que vam publicar l'any 2008 vam posar en evidència que el model de societat en què vivíem era un model d'alta vulnerabilitat i precarització. El creixement entès com a maximització de la renda generava bosses d'exclusió que afectaven al voltant del 19% o el 20% de la població. A més, explicàvem, aquest grup social estava completament invisibilitzat. Era un moment en què resultava molt complicat visibilitzar aquests aspectes perquè semblava que tot anava bé per a la majoria. En realitat, els indicadors macroeconòmics estaven ocultant situacions de vulnerabilitat molt generalitzades. El resultat era un model d'integració precària.

Set anys després, amb l'informe que ara publiquem, hem tingut l'oportunitat de testar què és el que està passant amb aquell model de precarització i de creixement. I el que hem trobat és que des de la precarització hem transitat cap a l'exclusió social. Som davant d'una fractura social: a hores d'ara el 25% de

la població està en situació d'exclusió social, és a dir, al voltant d'onze milions de persones. A la vista d'aquestes dades, el futur és ple d'incerteses.

—Segons Eurostat, Espanya és el segon país amb un índex de desigualtat més gran de la UE. Només ens guanya Letònia. En quina mesura la precarització està alimentant les desigualtats?

—La desigualtat sempre ha estat present i el temps de bonança econòmica no es va aprofitar per ficar-hi remei. El període de creixement no es va aprofitar per consolidar un model integral de protecció social capaç de prevenir, controlar i reduir la desigualtat.

En aquest últim període la caiguda de les rendes primàries espanyoles ha sigut tan dràstica que la distància entre els qui més i menys tenen ha augmentat enormement. La crisi no ha generat aquests nivells de desigualtat; n'ha estat la conseqüència. En l'informe plantejarem que l'espai d'exclusió no és fruit de la crisi sinó conseqüència d'un model ja existent abans de la crisi. La crisi, el que ha fet, ha sigut aguditzar-lo.

—La ministra Báñez va dir que des de 2013 la desigualtat havia començat a disminuir a Espanya. És això cert?

—La desigualtat s'ha de mirar a llarg termini, no amb dades puntuals. L'any